

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

Stepan Zaicev

SOCIALINIO SEKTORIAUS
EKONOMIKA

Mokomoji knyga

2-oji laida

LEIDYKLA
Vilnius TECHNIKA 2008

UDK 364(075.8)
Za48

S. Zaicev. Socialinio sektoriaus ekonomika:

mokomoji knyga. 2-oji laida. Vilnius: Technika, 2008. 240 p.

Knygoje pateikiami bendrieji socialinio sektoriaus ekonomikos pagrindai. Nagrinėjami socialinio sektoriaus ekonomikos objekto, sampratos ir sudėties klausimai, atskleidžiami ugdymo veiksniai, pagrindiniai funkcionavimo principai, Lietuvos socialinio sektoriaus tyrimo metodai, gyventojų pajamų, ūkio struktūrinė politika. Itin daug dėmesio skiriama Lietuvos darbo rinkai, darbo sąlygoms, socialinei ir sveikatos apsaugai, švietimui, kultūrai, sportui. Analizuojami socialinio sektoriaus ekonomikos efektyvumo vertinimo rodikliai.

Knyga skirta pagrindinių studijų įstaigų vadybos programos studentams.

Leidinį rekomendavo VGTU Verslo vadybos fakulteto
studijų komitetas

Recenzavo: doc. dr. Algirdas Jakutis,
VGTU Socialinės ekonomikos ir vadybos katedra
doc. dr. Jurgis Samulevičius,
VGTU Socialinės ekonomikos ir vadybos katedra

<http://leidykla.vgtu.lt>

VGTU leidyklos TECHNIKA 913 mokomosios
metodinės literatūros knyga
1-oji laida, 2007

ISBN 978-9955-28-105-4

© Zaicev, S., 2007
© VGTU leidykla TECHNIKA, 2007

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. SOCIALINIO SEKTORIAUS EKONOMIKOS OBJEKTAS, FUNKCIJOS IR JOS UGDYMO VEIKSNIAI.....	7
1.1. Socialinio sektoriaus ekonomikos samprata.....	7
1.2. Socialinio sektoriaus ekonomikos sudėtis.....	9
1.3. Socialinio sektoriaus ekonomikos funkcija.....	10
1.4. Socialinio sektoriaus ekonomikos plėtros veiksniai.....	11
2. SOCIALINIO SEKTORIAUS EKONOMIKOS FUNKCIONAVIMO PRINCIPAI, UŽDAVINIAI IR PROBLEMOS.....	15
2.1. Socialinio sektoriaus ekonomikos funkcionavimo principai.....	15
2.2. Socialinio sektoriaus ekonomikos uždaviniai	18
2.3. Socialinio sektoriaus ekonomikos problemos	18
2.4. Socialinio sektoriaus ekonomikos ir kitų mokymo dalykų ryšys	19
3. SOCIALINIO SEKTORIAUS EKONOMIKOS TYRIMO METODAI.....	22
3.1. Sisteminiis socialinio sektoriaus ekonomikos tyrimo metodas.....	22
3.2. Socialinio sektoriaus ekonomikos tyrimo metodai mikrolygiu ir makrolygiu	22
4. SOCIALINĖ ĮMONĖS FUNKCIJA KAIP MIKROEKONOMINIS UŽDAVINYS.....	28
4.1. Ekonominė įmonės funkcija	28
4.2. Socialinė įmonės funkcija.....	31
4.3. Integracinė įmonės funkcija.....	32
5. REGIONINIS UŽIMTUMO POLITIKOS FORMAVIMAS KAIP MEZOEKONOMINIS UŽDAVINYS.....	34
5.1. Regioninis gyventojų užimtumo vertinimas.....	34
5.2. Gyventojų užimtumo prognozavimas.....	35
5.3. Užimtumas, nedarbas ir ekonominis augimas.....	37
5.4. Užimtumas ir aplinkos apsauga	39
5.5. Užimtumas ir darbo laikas	40

6. SKURDO MAŽINIMAS KAIP SOCIALINIS-EKONOMINIS UŽDAVINYS MAKROLYGIU	42
6.1. Gyvenimo lygio vertinimo metodai	42
6.2. Skurdo mažinimo problema.....	44
7. GYVENTOJŲ PAJAMŲ POLITIKA	59
7.1. Teisingas pajamų paskirstymas.....	59
7.2. Darbo apmokėjimas	64
7.3. Pajamų pasiskirstymas: nelygybė	67
8. STRUKTŪRINĖ ŪKIO POLITIKA	73
8.1. Ekonominė Lietuvos padėtis.....	73
8.2. Ekonominio Lietuvos augimo perspektyvos.....	77
9. LIETUVOS INTEGRACIJA Į EUROPOS SĄJUNGĄ.....	92
9.1. Kriterijai stojant į Europos Sąjungą.....	92
9.2. Ekonominės ir socialinės Europos Sąjungos politikos tikslai.....	101
10. LIETUVOS DARBO RINKA.....	114
10.1. Darbo santykiai.....	114
10.2. Darbo rinka	119
10.3. Kolektyviniai darbo ginčai	128
11. DARBO SĄLYGOS ĮMONĖSE.....	137
11.1. Ergonominės darbo sąlygos	137
11.2. Nelaimingi atsitikimai darbe.....	142
12. VALSTYBINĖ SOCIALINĖ APSAUGA.....	152
12.1. Valstybinis socialinis draudimas	152
12.2. Valstybinės ir šalpos pensijos.....	159
13. SVEIKATOS APSAUGA	173
13.1. Sveikatos apsaugos sistema.....	173
13.2. Sveikatos apsaugos draudimas	176
14. GYVENTOJŲ ŠVIETIMAS IR PROFESINIS RENGIMAS	185
14.1. Lietuvos švietimo sistema.....	185
14.2. Aukštasis ir diferencijuotas mokymas	198
14.3. Švietimo programų ir mokyklų finansavimas	206

15. KULTŪROS IR SVEIKATINGUMO (SPORTO) SEKTORIUS	211
15.1. Kultūra ir jos finansavimas.....	211
15.2. Sveikatingumo (sporto) raida ir finansavimas.....	216
16. SOCIALINIŲ-EKONOMINIŲ PROCESŲ EFEKTYVUMAS	219
16.1. Sisteminė socialinės-ekonominės plėtros tikslų analizė	219
16.2. Ekonomikos, darbo ir socialinės apsaugos efektyvumas.....	221
17. SOCIALINIŲ-EKONOMINIŲ PROCESŲ STABILIOS PLĖTROS KONCEPCIJA.....	223
17.1. Stabilios plėtros uždaviniai ir kryptys.....	223
17.2. Stabilios plėtros rodikliai	224
18. SOCIALINĖS EKONOMIKOS PLĖTROS EFEKTYVUMO RODIKLIAI	233
18.1. Socialinio sektoriaus ekonomikos rodiklių sistema.....	233
18.2. Strateginių sprendimų efektyvumo įvertinimas	236
LITERATŪRA.....	238

IVADAS

Socialinio sektoriaus ekonomikos raidą lemia šalies rinkos santykiai. Socialinio sektoriaus ekonomikos tyrimas susijęs su jos ekonomikos plėtros tempais ir lygiu. Kiekybiniai ir kokybiniai socialinio sektoriaus ekonomikos parametrai lemia jos reikšmę rinkai ir galimybę funkcionuoti. Visa tai didina socialinio sektoriaus ekonomikos reikšmę bendram ekonomikos plėtros procesui.

Socialinio sektoriaus ekonomika – tai ūkininkavimo sistema, reiškianti skirtingų rūšių, funkcijų ir organizavimo formų socialinės veiklos visumą. Ji nagrinėja žmonių gyvenimo ir sveikatos apsaugą, jų buities, gyvenimo sąlygų gerinimą, lygių teisių ir galimybių sudarymą išsilavinimui įgyti, gauti tinkamą ir teisingą darbo apmokėjimą, pritraukti gyventojus prie šiuolaikinės socialinės-kultūrinės raidos, materialiai užtikrinti senatvę sukuriant ir naudojant socialines garantijas.

Socialinio sektoriaus ekonomika tiria šio sektoriaus funkcionavimo principus, sąlygas, metodus, uždavinius ir problemas, iškilusias pertvarkant ekonomiką ir integruojantis į Europos Sąjungą.

Lietuvos mokslininkų ir praktikų, socialinio sektoriaus ekonomikos pripažinimas, šio dalyko įtraukimas į VGTU mokymo planus sudaro svarbiausią naujo šalies mokslo plėtros etapo turinį. Socialinių paslaugų vadybininkas turi būti išsilavinęs, kūrybingas, mąstantis, turintis platų akiratį ir mokantis taikyti savo darbe tokių mokslų rezultatus kaip mikroekonomika ir makroekonomika, išmanantis socialinio sektoriaus ekonomikos organizavimą, finansus ir daugelio kitų dalykų specialistas.

Socialinio sektoriaus ekonomikos tyrimas susijęs su mokymo programos struktūra. Dalyko visumą sudaro klausimai, įtraukti į socialinio sektoriaus ekonomikos veiklos sritį ir nustatantys pagrindines temas: socialinio sektoriaus ekonomikos funkcijas, ugdymo veiksnius, funkcionavimo principus, uždavinius ir problemas, mikroekonominius, mezoekonominius ir makroekonominius uždavinius, gyventojų užimtumo, pajamų ir skurdo mažinimo politiką, socialinę ir sveikatos apsaugą, gyventojų švietimą, sveikatą, kultūrą, socialinių-ekonominių procesų efektyvumo rodiklius ir jų įvertinimą.